

Stabilność makroekonomiczna i konkurencyjność krajów Grupy Wyszehradzkiej (V4) w okresie po akcesyjnym na tle RFN

Niniejszy artykuł podejmuje próbę oceny gospodarek państw Europy Środkowowschodniej tworzących grupę Wyszehradzką (V4) na tle RFN z perspektywy stabilności makroekonomicznej oraz konkurencyjności. Celem prowadzonej analizy była syntetyczna ocena kondycji i konkurencyjności V4 czyli Polski, Czech, Słowacji i Węgier oraz RFN w okresie 2004-2014 poprzez oszacowanie wskaźników stabilności makroekonomicznej i zdolności do konkurowania. Pośrednio, starano się także zidentyfikować ewentualne różnice / podobieństwa, a więc ustosunkować do kwestii spójności lub heterogeniczności grupy V4. This article aims at assessing the macroeconomic stability and competitiveness of V4 countries - Poland, Hungary, Czech Republic and Slovakia against the background of German economy. Based on the concise analysis of the development of basic indices it seeks to evaluate the degree of the V4's coherence. Obtained results suggest rather lower level of homogeneity and revealed persistent backwardness in relation to Germany. Dziesiąta rocznica przystąpienia państw regionu EŚW do UE może być okazją do podjęcia rozważań nad ich kondycją gospodarczą oraz dokonania rekapitulacji osiągnięć i wyzwań. Skłania do tego także (po) kryzysowe porządkowanie zwłaszcza w strefie euro. Nowo wprowadzone instytucje zarządzania gospodarczego akcentują potrzebę stałego i wieloaspektowego monitorowania sytuacji gospo-

darczej. Jak pokazuje kasus „celtyckiego tygrysa”- Irlandii czy nisko zadłużonej, podawanej za przykład Polsce, Hiszpanii zasadne staje się uwzględnianie wielu wymiarów gospodarki i śledzenie tendencji rozwojowych w zakresie finansów publicznych i prywatnych, sektora bankowego, gospodarstw domowych itp. Konieczne jest obserwowanie tendencji rozwojowych celem wczesnego wykrywania ewentualnych nieprawidłowości [Tomidajewicz i Błaszczuk 2013]. Tym bardziej, że kraje członkowskie są ze sobą coraz bardziej zintegrowane. Łączy je coraz większa liczba różnorodnych powiązań wykraczających poza tradycyjny handel czy inwestycje. Wydaje się jednak, że zespoleniu temu nie zawsze towarzyszy postęp konwergencji, tj. gospodarki niekoniecznie upodobniają się do siebie (co mogłoby sprzyjać lepszej koordynacji gospodarczej i redukowało ryzyko szoków asymetrycznych). Kryzys w strefie euro unaoczniał z całą mocą „uśpiony” podział na dbającą o finanse, konkurencyjną „Północ” z Niemcami na czele i rozrutne „Południe” Europy. W kontekście dominującej roli RFN jako głównego rozgrywającego UE i strefy euro i mając na uwadze aspiracje państw Grupy Wyszehradzkiej pojawiają się propozycje pewnego partnerstwa strategicznego Niemiec z krajami V4 i otwarcia niejako nowego jakościowo rozdziału w relacjach w tej części Europy [Simecka 2013]. Przemawiać za tym mogą przesłanki historyczne - wielowiekowe tradycje relacji oraz współczesne silne więzi ekonomiczne, głównie handlowe i inwestycyjne. Jednak akcentując silne zespolenie gospodarcze ignoruje się fakt istotnych różnic makroekonomiach wynikających tak z odmiennych poziomów rozwoju,

jak i kondycji makroekonomicznej. Zatem choć RFN może potrzebować dla realizacji własnych celów poparcia krajów V4 a te z kolei powinny dbać o wstawienie RFN w realizacji własnych interesów zbliżenie strategiczne może utrudniać fakt rozbieżności makroekonomicznych. Mając na uwadze powyższe jako punkt odniesienia dla badań V4 wybrano właśnie Niemcy. Uśredniona kategoria strefy euro, czy EU z racji unaczynionych przez kryzys różnorodności i wewnętrznej niespójności nie wydała się dobrym wskaźnikiem referencyjnym dla ewentualnych porównań. Analizę przeprowadzono zatem dla: Niemiec (DE), Polski (PL), Czech (CZ), Słowacji (SK) i Węgier (HU) bazując na danych z baz statystycznych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), baz OECD, urzędu statystycznego UE - Eurostatu, i Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju - UNCTAD dotyczących okresu po-akcesyjnego tj. po roku 2004 do roku 2014 (szacunki prognoz MFW) lub innego najbliższego roku, dla którego dostępne były dane (2012, 2011). Przedmiotem analizy stały się średnie wartości oraz skala zmian wyrażona w % w odniesieniu do następujących wskaźników; w zakresie stabilności – wzrostu gospodarczego wyrażonego zmianą PKB, stopy bezrobocia (UNE), inflacji (INF), salda finansów publicznych tj. potrzeb pożyczkowych netto budżetu (FIN) oraz stanu na rachunku obrotów bieżących (CAD), natomiast w obszarze konkurencyjności – wartości kapitału zagranicznego na mieszkańca (FDI), wydatków na badania i rozwój (B+R), przeciętnej wydajności pracownika oraz poziomu realnego efektywnego kursu wymiany (REEF). Do oceny kondycji gospodarek wy-

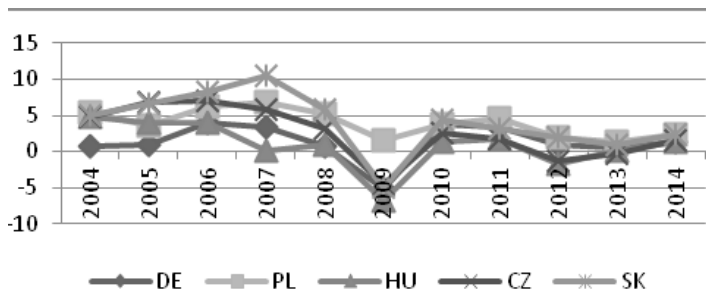
brano pięć podstawowych kategorii makroekonomicznych, których kształtowanie się pozwala na szybką ocenę stabilności danej gospodarki. Opisuje je w sposób syntetyczny koncepcja pięciokąta stabilności makroekonomicznej (PSM) [Misala 2007]. Najwyższe średnie tempo wzrostu gospodarczego w badanym okresie notowała Słowacja 4% i Polska 3,9%, najsłabsze około 1,3% RFN. Jednak to w RFN dynamika zmian PKB w ostatnim roku analizy poprawiła się najbardziej w porównaniu z rokiem 2004 (o 100%, tj. 0,7 p.p.), co świadczyłoby o przyspieszeniu tempa wzrostu gospodarczego; dynamizacji rozwoju. Odmienną sytuację zaobserwować można było w całej grupie V4 zwłaszcza na Węgrzech, gdzie tempo zmian PKB uległo osłabieniu (o 74% wobec roku 2004, ponad 3,5 p.p.). Zmiany te można próbować interpretować w kontekście procesów konwergencji, kiedy to kraje doganiające początkowo wykazują szybkie tempo wzrostu, które to wraz z osiągnięciem wyższego poziomu rozwoju zaczyna słabnąć. Przypadek RFN świadczyć może z kolei o pozytywnych skutkach reform i swoistym odradzaniu się gospodarki (po fazie „bycia chorym człowiekiem Europy” Niemcy dzięki reformom G. Schroedera wydzwignęły się z gospodarczego przestoju). Polskę wyróżnia najmniejsza fluktuacja stopy zmian PKB.

Liderem pod względem sytuacji na rynku pracy, przybliżonej prostym wskaźnikiem bezrobocia, były Czechy, które ze średnią stopą 6,9% wyprzedzały RFN 7,8%. To jednak Niemcy dokonały największego postępu w zakresie redukcji bezrobocia, o czym świadczyć może skala spadku stopy bezrobocia wynosząca prawie 50% (-5 p.p.). Niepokoić może wzrost 77% zaobserwowany na Węgrzech

(+4,8 p.p.). Polska wiodła prym w zakresie redukcji bezrobocia w pierwszych latach po akcesji. Wtedy to skala spadków stopy pozostających bez pracy była najwyraźniejsza (w roku 2014 wobec 2004 spadek o 42%, tj. prawie 8 p.p.).

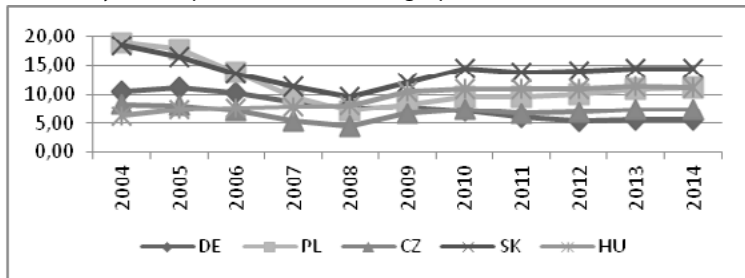
niczo od tych zaobserwowanych w innych krajach V4 i RFN (średnia 2,8%, zmiana 2014 wobec 2004 o 1,58 p.p. tj. 45%). Średnio w badanym okresie najgorszą sytuację finansów publicznych miała Polska z deficytem rządu ponad 4,6%

Wyk. 1. Tempo zmian PKB (%), w grupie V4 i RFN, lata 2004-2014.

Źródło: MFW, Baza World Economic Outlook Database, October 2013.

Wyk. 2. Stopa bezrobocia (%), w grupie V4 i RFN, lata 2004-2014.

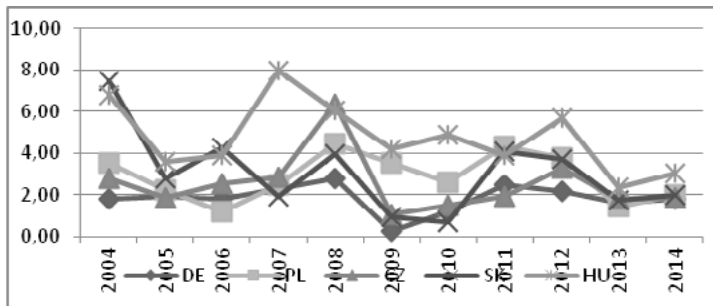

Źródło: MFW, Baza World Economic Outlook Database, October 2013.

W zakresie ogólnej stabilności cen na uwagę zasługują Niemcy z najniższą w badanym okresie stopę inflacji (1,8%) oraz Słowacja z racji skali poprawy mierzonej spadkiem stopy inflacji z roku 2014 do roku 2004. Dynamika wzrostu cen uległa tam najbardziej spektakularnemu obniżeniu -73% (- 5,5 p.p.). Zmiany stóp inflacji pozbawione wyraźnej tendencji notowane w Polsce nie odbiegały zasad-

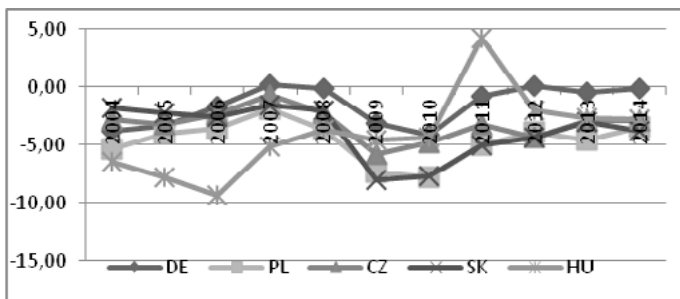
PKB, a najlepszą Niemcy -1,5% PKB. Jednocześnie to RFN uczyniła też w tych latach największy postęp konsolidacyjny, co potwierdza skala zmian i spadek o prawie 100% wobec roku 2004. Istotne poprawy nastąpiły też w Polsce - redukcja o 36% (1,95 p.p.) i na Węgrzech o 57% (3,67 p.p.). Mimo to, Polska systematycznie odnotowywała jeden z największych deficytów w finansach publicznych.

Wyk. 3. Stopa bezrobocia (%), w grupie V4 i RFN, lata 2004-2014.

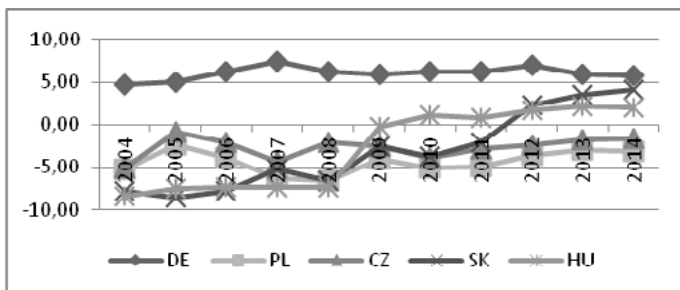
Źródło: MFW, Baza World Economic Outlook Database, October 2013.

Wyk. 4. Saldo finansów publicznych (% PKB), w grupie V4 i RFN, lata 2004-2014.

Źródło: MFW, baza World Economic Outlook Database, October 2013.

Wyk. 5. Saldo na rachunku obrotów bieżących (% PKB), w grupie V4 i RFN, lata 2004-2014.

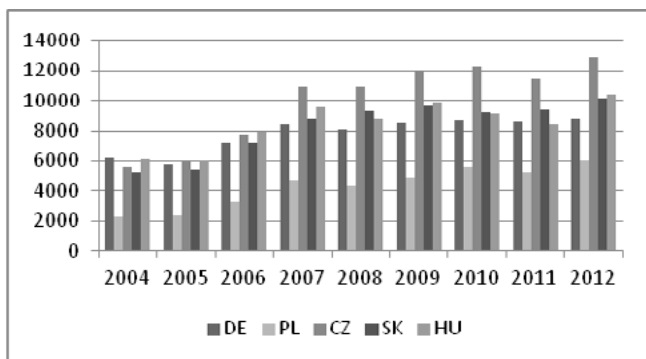
Źródło: MFW, baza World Economic Outlook Database, October 2013.

Jedynie RFN tradycyjnie mistrz świata w eksporcie wykazywała w analizowanych latach systematyczne nadwyżki na rachunku obrotów bieżących, średnio na poziomie ponad 6% PKB. Największe średnioroczne deficyty notowano w Polsce - ponad 4,3% PKB. Jednocześnie sytuacja w zakresie salda na rachunku obrotów bieżących ulegała poprawie we wszystkich krajach, przy czym najbardziej biorąc pod uwagę procentową skalę zmian rok 2014 do roku 2004 odnotowała Słowacja – o ponad 150%. Warto podkreślić, że zmiana ta wiąże się z przejściem od kraju deficytowego na nadwyżkowego podobnie jak na Węgrzech. Polsce i Czechom udało się jedynie zredukować rozmiary deficytu (odpowiednio z 5,2 do 3,2 i z 5,5 do 1,5). Choć podlegający niewielkim fluktuacjom permanentny deficyt na rachunku

Global Institute, December 2013, A new dawn: Reigniting growth in Central and Eastern Europe). Uwzględniono zatem wartość zakumulowanych bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), które traktować można jako wskaźnik zdolności kraju do pozyskiwania obcego kapitału. Biorąc pod uwagę średnią w badanych latach wartość BIZ p.c. liderem były Czechy z poziomem prawie 10000 USD (US Dollars at current prices and current exchange rates per capita). Polska tradycyjnie uznawana za głównego odbiorcę kapitału w formie BIZ w Europie nie jest nim z pewnością, jeśli posłużymy się właśnie kategorią względną, tj. na jednego mieszkańca (4287 USD). Choć to w Polsce nastąpił w tym czasie największy wzrost o ponad 165%.

Stopień innowacyjności gospodarki, kluczowy dla konkurencyjności, można

Wyk. 6. Poziom BIZ p.c. w grupie V4 i RFN, lata 2004-2012.

Źródło: UNCTAD UNCTADstat, [Dostęp: 10.12.2013].

obrotów bieżących jest udziałem Polski.

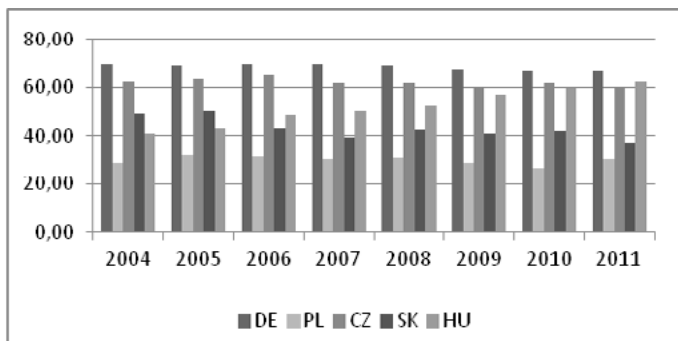
W ocenie konkurencyjności posłużono się arbitralnie wybranymi, acz w literaturze przedmiotu często stosowanymi miernikami (najnowszy raport McKinsey

szacować przywołując poziom wydatków na B+R ponoszonych w niej w relacji do PKB. W tej kategorii niekwestionowanym liderem jest RFN z poziomem prawie 70% PKB. Wyraźnie najgorzej

wypada Polska z poziomem niecałych 30% PKB. Co prawda jedynie Polska obok Węgier w badanej grupie w roku 2011 w stosunku do 2004 wykazywała lepsze wskaźniki wydatków na B+R jednak skala poprawy nie napawa optymizmem - to zaledwie 5%, na Węgrzech ponad 52%.

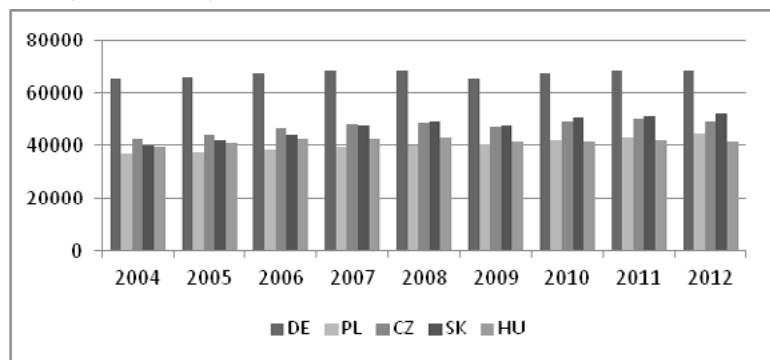
uwagę wartości średnie była ona w analizowanym okresie najniższa w Polsce (40226), choć w roku 2012 w porównaniu z 2004 można było zanotować w tym względzie dość istotną sięgającą 21% poprawę (większa była tylko udziałem Słowacji 31%). Niemcy wyróżniająca

Wyk. 7. Wydatki na B+R w relacji do PKB, w grupie V4 i RFN, lata 2004-2011.

Źródło: <http://stats.oecd.org/> [Dostęp: 11.12.2013].

Wyk. 8. Wydajność pracy (PKB na zatrudnionego), w grupie V4 i RFN, lata 2004-2012.

Źródło: <http://stats.oecd.org/> [Dostęp: 11.12.2013].

O konkurencyjności decyduje też wydajność pracy, której miernikiem jest poziom PKB przypadający na jednego pracownika (USD 2005 PPS, GDP per person employed, US dollar, constant prices, 2005 PPPs). Niestety biorąc pod

się najwyższą wydajnością (średnio 67437) zarejestrowały najmniejszą poprawę - o jedynie 5% wobec 2004 roku, podobnie jak Węgry (5%).

Przybliżeniem zmian konkurencyjności gospodarki mogą być też wzrosty/

spadki jednostkowych kosztów pracy. Jak wynika z dostępnych danych w analizowanym okresie najmniejszy wzrost tych kosztów w roku 2012 w porównaniu do roku 2004 zanotowano w Niemczech - zaledwie 0,52%, co po raz kolejny mogłoby stanowić potwierdzenie sukcesu reform Hartz IV, Agendy 2010 i polityki wstrzemięźliwości płacowej [Budnikowski i Götz 2013]. Jednocześnie w przypadku krajów V4 wzrosty te znacznie większe, bo sięgające ponad 1 (Czechy) i prawie 3% (Węgry) mogłoby być odczytywane jako świadectwo procesów konwergencji (towarzyszącemu „doganianiu” wyrównywania poziomów cen, płac).

O konkurencyjność w eksporcie przesądza w dużej mierze kształtowanie się realnego efektywnego kursu wymiany. Zwiększenie realnego kursu walutowego oznacza obniżenie międzynarodowej konkurencyjności towarów. Im niższa jego wartość tym słabsza waluta krajowa i tym łatwiej konkurować na zagranicznych rynkach. Odnosząc kurs wymiany do roku bazowego 2000 i obliczając wartość średnią dla lat 2004-2012 można zauważyć, że najwyższy kurs i tym samym największą aprecjację odnotowała korona czeska i forint węgierski. Także w przypadku korony skala wzrostu była największa - około 28%. Relatywnie słaba była waluta RFN euro, która dodatkowo analizowanym okresie w roku 2012 wobec 2004 spadła o około 9%. Polski złoty był drugą po euro najsłabszą walutą, ale jego wartość w 2012 wobec roku 2004 wzrosła o 11%.

Podsumowując, syntetyczna ocena stabilności makroekonomicznej wskazuje, że to RFN wyróżniało się najlepszą kondycją, biorąc pod uwagę kształto-

wanie się wskaźników PSM. Choć słabe było na tle V4 tempo wzrostu PKB, na niskim poziomie kształtowało się bezrobocie, inflacja, deficyt finansów publicznych a na rachunku obrotów bieżących notowano nadwyżki. Jednocześnie, porównując sytuację w roku 2014 (bazującą na prognozach MFV) i odnosząc ją do roku 2004, Niemcy osiągnęły najkorzystniejsze zmiany - najsilniej w porównaniu do V4 obniżając deficyt finansów publicznych i bezrobocie i najmocniej przyspieszając dynamikę wzrostu PKB. Najbardziej osłabiła się ona na Węgrzech, gdzie zanotowano też najbardziej niekorzystny w analizowanej grupie wzrost stopy bezrobocia. Słowacja z kolei odniosła największe sukcesy w redukcji inflacji i deficytu na rachunku obrotów bieżących. Polskę na tle innych krajów V4 i RFN wyróżnia na niekorzyść najwyższe średnie ujemne salda na rachunku obrotów bieżących i finansów publicznych. Podobnie, RFN przoduje na tle V4 pod względem konkurencyjności. Jest liderem w zakresie średnich w okresie 2004-2011/12 poziomów wydatków na B+R %PKB, efektywności pracy, zmian jednostkowego kosztu pracy czy kształtowania się realnego efektywnego kursu wymiany. Polska wypada w analizowanej grupie najsłabiej w zakresie wydajności pracy, wydatków na B+R w relacji do PKB i poziomu BIZ na mieszkańca. Korzystnie ocenić można natomiast największą w porównaniu do reszty krajów poprawę w zakresie tej ostatniej kategorii. Pobieżna ocena kształtowania się wskaźników stabilności makroekonomicznej jak i konkurencyjności nie pozwala uznać zasadniczej spójności grupy V4. Zarówno pod względem średnich poziomów analizowanych kategorii, jak

i ich tendencji rozwojowych kraje Wyszehradu istotnie różnią się od siebie, co nie wydaje się stanowić dobrego punktu wyjścia dla wspólnej reprezentacji interesów np. wobec RFN. Podsumowując należy jednak zastrzec, że prezentowane porównania i wnioski z nich płynące odnoszą się do prostych wskaźników i arbitralnie wybranych dat, dla których dostępne były statystyki, zatem muszą być traktowane z bardzo duża ostrożnością.

Bibliografia:

Tomidajewicz J.J., Błaszczuk P., 2013, Ocena gospodarki dla potrzeb makroekonomicznej polityki gospodarczej, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Rok LXXV, Zeszyt 3, s. 125-137.

Simecka M., 2013, The Visegrad Group and Germany: Towards a new paradigm, CEPS Commentary 28 November. .

Misala J., 2007, Stabilizacja makroekonomiczna w Polsce w okresie transformacji ze szczególnym uwzględnieniem deficytów bliźniaczych, Warszawa.

Raport McKinsey, 2013, Global Institute, A new dawn: Reigniting growth in Central and Eastern Europe.

Budnikowski T., Götz M., 2013, Reorientacja polityki zagranicznej RFN Fragmenty ekspertyzy dla MSZ. Wpływ reform liberalizacyjnych zapoczątkowanych Agendą 2010 na obecną kondycję gospodarczą Niemiec i ich perspektywy rozwojowe, Przegląd Zachodni Nr 2, s. 3-11.

Autor:

Marta Götz Adiunkt,
Instytut Zachodni w Poznaniu.

**Już w sprzedaży
książka naukowa**

**pt: "Gospodarka oparta
na wiedzy"**

**pod redakcją naukową
prof. nadzw. dr hab. J. Olszewskiego**

www.wydawnictwoivg.pl

